

Setembre social | Actualitzat el 15/06/2022 a les 12:34

Diana Martínez Ríos: «Més que una persona concreta, per mi, el referent més gran és la lluita comunitària»

La defensora dels drets humans i líder camperola colombiana ha estat acompanyada en els darrers mesos per l'associació Acció Internacional per la Pau Colòmbia | El dret a la terra, la protecció mediambiental i la comunicació social són els tres eixos en els que dedica la seva lluita, sempre amb una mirada feminista

La defensora dels drets humans colombiana Diana Martínez Ríos | Sara Blázquez

Diana Martínez Ríos és defensora dels drets humans i líder camperola colombiana, de la regió dels Llanos Orientales, al nord-est del país. Amb Acció Internacional per la Pau Colòmbia ha passat uns mesos a Catalunya, on ha participat de diverses activitats de divulgació i conscienciació sobre els conflictes a la seva terra. La vam entrevistar abans de l'acte inaugural de la Festa del Riu. Ella forma part d'organitzacions com ara l'Associació Nacional de Zones de Reserva Camperola (Anzorc) o la Red de Medios Alternativos de Prensa Popular (REMA), des d'on veu la defensa dels drets humans com un fet integrat al de ser persona i membre d'una comunitat. Colòmbia viurà aquest diumenge 19 de juny la segona volta de les eleccions presidencials, on la coalició d'esquerres Pacto Histórico i la candidata a vicepresidenta Francia Márquez aporten un bri

d'esperança, tot i que el panorama continua sent incert

A part de defensora dels drets humans i líder camperola també ets comunicadora social.

Sí. Entenc la comunicació social com una forma de denunciar i visibilitzar la feina que fem a les nostres comunitats i la feina que fan totes les comunitats. La comunicació social serveix per mostrar totes aquelles actuacions en positiu cap a la construcció de la pau i, a la vegada, és un mecanisme de defensa. A Colòmbia hi ha hagut un abandonament estatal cap a les col·lectivitats. Les nostres problemàtiques han quedat aïllades, en part, perquè els mitjans convencionals mai les mostren. Per autoprotegir-nos, hem construït mitjans de comunicació propis des de la base de les organitzacions, oberts a tothom qui hi vulgui participar. No només ens autoorganitzem dins del mitjà, també ho fem entre tots els mitjans alternatius comunitaris de la zona. Per això vam crear la Red de Medios Alternativos de Prensa Popular (REMA). Mentre les problemàtiques van creixent, els mitjans alternatius també augmenten a Colòmbia.

Com actuen els mitjans convencionals en el tractament d'aquestes problemàtiques?

Hi ha mitjans molt *amarillistas*, sensacionalistes, que ataquen directament les persones i les comunitats, però no veuen el que hi ha al darrere, no miren l'arrel dels problemes. Estan fent mal, sobretot, psicològicament. I això passa a escala global. Amb la massacre del Putumayo hi va haver una forta estigmatització, tant a la premsa com a les xarxes socials. Globalment, en causes relacionades amb temes ambientals, les polítiques públiques dels governs de torn han creat les repressions que estem patint les comunitats. Estan vulnerant els drets de moltíssima gent. Malauradament, això no se sol explicar als mitjans que no són alternatius.

Ens pots explicar què són els comitès de drets humans?

Per les necessitats socials històriques que hi ha hagut a les comunitats, sumades a l'abandonament estatal, ha estat necessària la creació de comitès de drets humans. Són grups per defensar aquests drets i per protegir la població civil. També ens hem ajuntat i hem creat la Fundació per la Defensa dels Drets Humans. Tots els drets són fonamentals: el dret a la terra, a l'aigua, a la protecció del medi ambient? A més, dins d'aquesta militància, les dones i la gent jove hi tenim un paper vital. Hem patit i patim dins d'un sistema patriarcal on la dona ha estat invisibilitzada, violentada sistemàticament en les lluites polítiques i en les domèstiques.

Diana Martínez Ríos durant l'entrevista | Sara Blázquez

Quin paper hi tenen els acords de pau en aquest panorama que has descrit?

Els acords de pau van ser pactats entre les Forces Armades Revolucionàries de Colòmbia (FARC) i el Govern. També hi va haver uns països que van acompanyar-los, anomenats firmants, entre els quals hi havia l'ONU. Tanmateix, són acords que no s'han aplicat, que estan en incompliment i per això encara hi ha lluites socials i un postconflicte territorial en l'àmbit general de Colòmbia i en l'àmbit rural en particular. Les comunitats continuen mobilitzades. Hem intentat involucrar els firmants dels acords de pau en pro de la reconciliació i la construcció de pau als territoris per generar-hi economies, per tenir una vida digna.

Com afecta tot això a la lluita pel medi ambient?

Després dels acords de pau, han sortit polítiques públiques que diuen que defensen el medi ambient, però estan fent fora les persones camperoles de la terra on viuen, de la terra que treballen. Són zones que han estat delimitades com a Parcs Naturals Nacionals (PNN) i l'estat, amb les seves polítiques i el seu poder militar, ha fet un abús de força amb aquestes famílies, utilitzant l'excusa del parc natural. Perquè les famílies camperoles puguin subsistir, a vegades s'han de tombar alguns arbres per construir casetes o per fer-hi camps, però això no posa en perill el parc. Aquesta gent és la que més s'ho coneix i la que més ho cuida.

En canvi, s'ha demostrat en diversos estudis que són les elits, grans terratinents, les causants de la desforestació.

Les criminalitza a la gent camperola. Nosaltres, entre tres departaments, cinquanta-sis organitzacions ens hem ajuntat per crear una agenda ambiental i solucionar problemàtiques mediambientals i problemes de tinença de terres rurals. Així i tot, el govern no col·labora. Per fer la construcció de la pau s'ha de començar arreglant el que és intern: les problemàtiques socials i ambientals. A més, també s'han de tenir en compte diverses qüestions que estan empitjorant últimament com ara les grans sequeres i inundacions, les quals la desforestació només fa que agreujar.

Martínez Ríos explicant les problemàtiques rurals del seu país | Sara Blázquez

En aquest context, com conformeu les xarxes de cures i d'autodefensa?

A través de com ens hem anat organitzant fins ara, hem creat mecanismes d'autodefensa i de cures. L'acompanyament internacional n'és un. Un altre és el de l'organització de les dones des de les comunitats. Les zones de reserva camperola, agrupades en l'associació Anzorc, es troben en l'àmbit nacional però també als *Llanos Orientales*; al Meta, a Caquetá? El meu municipi compta amb una zona de reserva camperola, a més dels comitès de drets humans, els veredales per nuclis, les promotories, les guàrdies camperoles on participen homes, dones, joves... La idea del territori és treballar amb l'enfocament de gènere.

De quina manera?

Històricament, sempre s'ha vist la dona com la que treballa a la casa, i tot aquest moviment fa que es canviïn les formes de pensar i que les dones treballin en el que és públic, administratiu i polític. Es tracta d'un doble o triple treball, en molts casos sense remunerar. Les dones que formem part de les lluites socials encara ens hem d'empoderar més en aquests processos.

El 2 de juny va ser el Dia Nacional de les Persones Camperoles a Colòmbia i l'AIC va dir que al camp encara hi ha bretxes laborals, polítiques, educatives i econòmiques entre sexes.

Són desigualtats que fan que les dones no puguin accedir a oportunitats en aquest sector. Ser dona camperola a Colòmbia és la lluita col·lectiva i històrica per la titularitat de la terra, la vida i el territori. La lluita per garanties de seguretat i sobirania alimentària. És un estil de vida ple de sabers i experiències. I les dones estem subjectes a la discriminació, la violència i l'oblit. En el meu cas, com a dona, la meva mare és un exemple d'empoderament. A Colòmbia, amb la guerra històrica al llarg i ample del país, hi ha hagut i hi ha molta violència. La meva família no ha estat l'excepció, ja que vam haver de marxar desplaçades de casa en un tipus d'exili molt habitual, sobretot, en zones rurals, on hi ha més interessos i la violència encara més gran.

| Sara Blázquez

Acció Internacional per la Pau Colòmbia ha acompanyat Diana Martínez Ríos durant uns mesos

Tens més persones referents en la lluita?

Crec que el meu major referent parteix del que és comunitari, més que d'una persona concreta. De les regions on hi ha carència de milers de necessitats, on t'has d'organitzar i lluitar per sobreviure. El viscut, per mi, és el referent més gran: la lluita comunitària. En aquesta lluita comunitària, a les persones els hi surt prendre certes decisions. Els hi surt la valentia. Estan passant coses contínuament. La lluita ja es comença quan ets infant. Quan vols estudiar alguna cosa, ja et toca lluitar. Dins de la comunitat, veient aquestes necessitats tan precàries i un atropellament a tot un territori, sentim la necessitat de fer alguna cosa perquè canviï. Ho tenim al davant i ho fem. Aquí els hi dieu activistes a aquestes persones, però jo abans de ser activista soc persona i el fet de ser defensora hi va integrat.

Estem en període electoral, esperant la segona volta de les eleccions, i la violència ha augmentat un 108% respecte al mateix període de les anteriors eleccions.

És un panorama molt incert, realment. Perquè pel que sabem les persones que vivim en aquestes lluites, sempre han governat les mateixes famílies a costa de les persones més desprotegides. Això també fa que baixin les expectatives d'esperança. Hi ha hagut molts assassinats a líders socials i signants de pau en període preelectoral. I se'n preveuen encara més. Tenim una dita a Colòmbia que és «malicia indígena», seria com el llibre de Garcia Márquez, «crònica d'una mort anunciada». Si les coses no van cap a millor, amb tanta mort i tanta violació dels drets humans, no serà gens fàcil. La gent camperola tenim un munt de reptes, i no són gens senzills, la veritat.

La mirada feminista és present en tot el seu discurs | Sara Blázquez

En aquest context ha aparegut la política Francia Márquez.

A l'arrel de la lluita social, de les lluites per la terra i el territori, sempre hi ha hagut el medi ambient. Francia Márquez sempre ha lluitat per això.

Com és el teu futur pròxim?

L'AIP compta amb un mecanisme internacional d'acompanyament a Colòmbia que és el que m'ha portat fins aquí, des d'on continuo fent la lluita com a responsable de les comunitats. Em falta poc temps a Catalunya, però ho gaudiré al màxim. Aquests espais que s'estan generant donen visibilitat a les problemàtiques del meu país. Volem que això no quedi només allà, que s'estengui la informació. I el fet de tornar, encara no me l'imagino, és un context tan diferent? El que segur que estaré contenta de veure a la família i les amistats, la família de sang i la fraternal.

